

Brüssel, 13.10.2014
COM(2014) 634 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Edusammud energia siseturu väljakujundamisel

{SWD(2014) 310 final}
{SWD(2014) 311 final}
{SWD(2014) 312 final}
{SWD(2014) 313 final}
{SWD(2014) 314 final}
{SWD(2014) 315 final}

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Edusammud energia siseturu väljakujundamisel

1. SISSEJUHATUS

Viimase kahekümne aasta jooksul on Euroopa energiapoliitika kujundamisel võetud järjepidevalt arvesse kolme peamist eesmärki: Euroopa Liidus peaks energia olema kõigi jaoks taskukohase ja konkurentsivõimelise hinnaga, keskkonnahoidlik ja turvaline. Hästi integreeritud energia siseturg on oluline eeltingimus nende eesmärkide saavutamiseks kulutõhusal viisil.

2011. aastal tunnistasid riigipead ja valitsusjuhid, kui oluline on energia siseturg, ning kehtestasid selle lõpliku väljakujundamise tähtajaks 2014. aasta, rõhutades, et pärast 2015. aastat ei tohiks ükski ELi liikmesriik olla eraldatud Euroopa gaasi- ja elektrivõrkudest¹. Sellest ajast alates on neid eesmärke sageli korratud ja kõik peamised sidusrühmad tööstusühendustest kuni tarbijaorganisatsioonideni on need selgesõnaliselt heaks kiitnud². Kuna energiasektor on Euroopa konkurentsivõime, heaolu ja sõltumatuse jaoks ülimalt oluline, ei saa EL endale läbikukkumist lubada³.

Novembris 2012 andis komisjon ammendava ülevaate energia siseturu olukorrast, tuues välja selle, mis on saavutatud, ja määrares kindlaks kolm peamist ülesannet, millele edaspidi keskenduda⁴. Ülesanded ja nende lahendamiseks vajalikud meetmed on esiteks seotud vajadusega rakendada ja kohaldada kehtivaid õigusakte ning tegutseda kooskõlas nendega. Teiseks on vaja muuta meie energiasüsteeme nii, et need toetaksid meid teel väiksema CO₂-heitega tuleviku poole, ning asetada keskele kohale tarbija, kes on kõige tähtsam ülemineku võimaldamiseks ning ka lõplik kasusaaja liberaliseerimise nimel tehtavatest jõupingutustest. Nüüd on aeg teha kokkuvõtteid nende probleemide lahendamiseks tehtud edusammudest ning teha kindlaks vajakajäämised.

Jaanuaris 2014 avaldas komisjon aruande „Energiahinnad ja -kulud Euroopas”, milles tõdeti, et elektrienergia hulgihinnad on ELis märkimisväärselt langenud ning gaasi

¹ 4. veebruaril 2011. aasta Euroopa Ülemkogu järeldused, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/trans/119253.pdf

² Vt nt järgmisi seisukohadokumente: IFIEC (http://www.ifieceurope.org/docs/20140225%20IE_Manifesto.pdf), Eurogas (http://www.eurogas.org/uploads/media/Internal_market_13PP011_-_Eurogas_Position_Paper_on_the_Internal_Energy_Market_-_24.01.13.pdf), Eurelectric (<http://www.eurelectric.org/news/2012/achieving-the-internal-energy-market-by-2014-must-remain-key-priority-eurelectric-urges/>) ning BEUC (http://www.beuc.eu/publications/x2013_091_mgo_memorandum-greek_presidency.pdf)

³ 21. märtsil 2014. aasta Euroopa Ülemkogu järeldused, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/141749.pdf

⁴ Komisjoni 15. novembri 2012. aasta teatis „Toimiv energiaturg”, http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/doc/20121115_iem_0663_en.pdf

hulgimüügihinnad on püsinud enam-vähem stabiilsena alates 2008. aastast⁵. Siiski tõusid energia jaemüügihinnad Euroopas oluliselt 2008. ja 2012. aasta vahel muu hulgas kasvavate energiamaksude ja lõivude tõttu, mis moodustavad märkimisväärse osa energia jaemüügiarvetest⁶. Lisaks on energiahinnad liikmesriikides väga erinevad, mis näitab, kui oluline on hinnata põhjalikult sekkumismeetmeid ning poliitikat paremini koordineerida⁷.

Vajadus koordineerida poliitikat varases etapis on ka peamine põhjus, miks komisjon tegi käesoleva aasta jaanuaris ettepaneku võtta vastu uus, 2030. aastani ulatuv kliima- ja energiapoliitika raamistik. Konkurentsivõimeline ja integreeritud energia siseturg on kõnealuse raamistiku oluline osa, sest see loob vajaliku keskkonna tulevaste ambitsioonikate energia- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks kulutõhusal viisil ning aitab seeläbi tagada, et ettevõtjate ja kodumajapidamiste energiahindu ei moonutata ning et säilib investorite usaldus.

Ukraina kriis koos kõikide varustuskindluse riskidega näitab veel kord, mida ELile annaksid hästi integreeritud ja ühendatud mitmekesiste tarneallikatega energiaturud ja solidaarsus kriisiolukorras. Me peame endiselt keskenduma gaasitarnete mitmekesistamisele, puuduvate ühenduste rajamisele isoleeritud piirkondade ühendamiseks, vähese süsinikdioksiidiheitega energiaallikate väljaarendamisele ja taastuvenergiaallikate integreerimisele turvalisel ja usaldusväärsel viisil, likviidsete kauplemiskohtade loomisele ja tarbetute haldustõkete kõrvaldamisele, võrkude arukamaks muutmiseks tehtavate investeeringute suurendamisele, tarbijate mõjukuse suurendamisele ja ühise energiaõiguse ühetaolisele kohaldamisele kogu liidus. Nende eesmärkide saavutamiseks on oluline piirkondlik koostöö ja hiljutised kriisid tõendavad, et liikmesriigid ei saa enam tegutseda eraldi.

Käesolevas teatises rõhutatakse, et EL liigub õiges suunas. Meie töö edeneb hästi, kuid samas on selge, et see ei ole veel tehtud ning esineb selgeid puudusi, mis takistavad siseturu sujuvat toimimist.

2. TURU INTEGREERIMINE EDENEK JA ON NÄHA KONKREETSEID TULEMUSI

Ei ole kahtlust, et hästitoimiv piiriülene energiaturg on ainus realistlik vahend, mille abil säilitada tulevikus ELis elujõuline ja tõhus energiasektor. Hiljutises komisjoni tellitud uuringus hinnatakse siseturu väljakujundamise majanduslikuks netokasuks 16–40 miljardit eurot aastas⁸.

⁵ Konkurents on oluline, kuid mitte ainus tegur, mis hinnalangust soodustab. Olulist rolli mängib ka selliste taastuvenergiaallikate osakaalu suurenemine, mis võimaldavad toota nullilähedaste piirkuludega, ning majanduslangus.

⁶ Komisjoni 22. jaanuari 2014. aasta teatis „Energiahinnad ja -kulud Euroopas”, http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_communication_energy_prices.pdf.

⁷ Komisjon käsitles seda teemat eelkõige 2013. aasta novembri paketi riigi sekkumise kohta energiasektoris, C(2013) 7243 (final).

⁸ Uuring „Benefits of an Integrated European Energy Market”, Booz & Company Amsterdam, lk 21, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/studies/doc/20130902_energy_integration_benefits.pdf.

2.1 Integreeritud turg on aluseks meie energiasüsteemide CO₂-heite kulutõhusale vähendamisele

Praegu toodetakse liidus 23,5 % elektrienergiast taastuenergiaallikast. Kõigis sektorites on energia lõpptarbimises taastuenergiaallikate osakaal 14 % . Seega liigub EL kindlalt 2020. aastaks püstitatud eesmärgi poole suurendada taastuenergiaallikate osakaalu energiatarbimises 20 %-ni, isegi juhul, kui on vaja teha täiendavaid jõupingutusi selle eesmärgi saavutamiseks. See annab tugeva aluse jätkamiseks ja veelgi kõrgema taastuenergiaalase eesmärgi saavutamiseks aastaks 2030⁹. Komisjon on teinud ettepaneku kehtestada kogu ELi hõlmav eesmärk suurendada taastuenergia osakaalu vähemalt 27 %-ni¹⁰.

Taastuenergia osatähtsuse suurenemine toob kaasa ka probleeme. Päikese- ja tuuleenergia muutlikkus ja piiratud prognoositavus nõuab võrgu suuremat stabiliseerimist. Hästi integreeritud turud on ilma igasuguse kahtlusega parim viis selle probleemi lahendamiseks¹¹. Need võimaldavad täiendavate energiaallikate kogumiga piirkonnad ühendada, mis teeb energiasüsteemi vastupidavamaks nõudluse ja pakkumise muutustele. Kõnekas näide on Prantsusmaa ja Saksamaa ühendatud elektriturud, kus pidev piiriülene voog võimaldab Saksamaal säilitada süsteemi stabiilsus, kui tuult ja päiksepaistet on vähe, ning samal ajal aitab Prantsusmaal tagada tarded tippnõudluse ajal.

Piiriülene elektrikaubandus enamiku ELi riikide vahel on suurenenud, nagu ka ühenduste kasutamine. Lõpptarbimiseks kättesaadava summaarse elektrienergia impordi osakaal on 23 liikmesriigis aastatel 2008–2012 suurenenud. Siiski ollakse veel väga kaugel täieliku potentsiaali kasutamisest. Kaubanduse elavnemine nõuab turgude tugevamat füüsilist ühendamist, mis paljudes ELi piirkondades ei ole ikka veel piisav. Selleks on vaja kõrvaldada ka piiriülese kaubanduse teele allesjäänud takistused, näiteks ekspordipiirangud ja ebaproportsionaalsed litsentsinõuded.

Hästitoimivad turud aitavad lisaks suurendada paindlikkust ja energiatõhusust ning sellest kasu lõigata. Kui hinnad kajastavad pakkumise ja nõudluse tasakaalu ja tarbijatel on võimalus kohandada oma tarbimisharjumusi hinnasignaalidega (nõudlusreageering), saab energiavarustuse kindlustamise kogukululusid vähendada, kui vajadus kuluka tootmise järele tippajal ja võrgu läbilaskevõime suurendamise järele väheneb.

2.2 Hästiühendatud siseturg on energia varustuskindluse tagamiseks äärmiselt oluline

Euroopas on traditsiooniliselt väga turvaline elektrivarustus võrreldes maailma muude piirkondadega, muu hulgas tänu meie võrkude töökindlusele. Nagu eespool öeldud, muutub

⁹ Komisjoni 22. jaanuari 2014. aasta teatis „Kliima- ja energiapoliitika raamistik ajavahemikuks 2020–2030”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0015&from=EN>.

¹⁰ COM(2014) 15 (final).

¹¹ Koos hästitoimiva turuga lihtsustab ELi heitkogustega kauplemise süsteem ja CO₂ turu üleeuroopaliseks muutumine 2013. aastal üleminekut säästvatele, vähese süsinikdioksiidi heitega ja tõhusatele energiasüsteemidele.

võrkude samal tasemel stabiilsuse säilitamine üha keerulisemaks, kuna mitmesuguse taastuvenergia osakaal energiaallikate jaotuses suureneb. Euroopa elektri ülekandevõrgud tuleks omavahel paremini ühendada ning ettevõtjad peavad tegema tihedamat koostööd, et hoida süsteemi tasakaalus kogu päeva jooksul. Kui on ühendatud suurem ala, siis saab taastuvaenergiaallikate mitmekesisust paremini tasakaalustada. Sellega seoses peab Euroopa jätkuvalt vähendama mõju, mida kavandamata elektrivood („ringvood”) avaldavad turgude piiriülesele integreerimisele ning mis põhjustab endiselt probleeme mõnes Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonnas.

Gaasi puhul on veelgi selgem, et konkurentsivõimeline ja integreeritud siseturg on Euroopa peamine garantii kõrge varustuskindluse tagamiseks. Selle aasta Ukraina kriis on tõstnud energiajulgeoleku ja -sõltuvuse taas ELi prioriteetide hulka. Euroopa Ülemkogu 21. märtsi 2014. aasta järelduste kohaselt tegi komisjon põhjaliku uuringu ja koostas tervikliku kava ELi energiasõltuvuse vähendamiseks¹². Prioriteediks jääb ka nende liikmesriikide isoleerituse lõpetamine, kes praegu sõltuvad täielikult ühest välistarnijast.

Üldine gaasi varustuskindluse olukord Euroopas on viimase viie aasta jooksul märkimisväärselt paranenud. Euroopa gaasivarustuskindluse tugevust on viimastel aastatel paar korda testitud. 2012. aasta veebruar ja 2013. aasta märts olid oodatust palju külmemad, kuid turud toimisid jätkuvalt hästi. Gaasi transporditi sinna, kus seda oli kõige rohkem vaja, ning kõikjal Euroopas suudeti puudujääki vältida. Isegi kui gaasitarnetes tekiks tõsine häire, on Euroopa praegu palju paremas olukorras kui viis aastat tagasi. Alates varustuskindluse määrase¹³ vastuvõtmisest on liikmesriigid suurendanud oma jõupingutusi ja teinud investeeringuid selleks, et muuta torujuhtmed paindlikumaks, suurendada salvestusmahtu, tõhustada hädaolukorraks valmisoleku ja reageerimise kavasid ning parandada koordineerimist.

Euroopa gaasivarustuse kindlust suurendab veelgi näiteks lõunakoridori avamine, mis võimaldab tarnida gaasi Aserbaidžaanist Euroopa turgudele, samuti puuduvate ühenduste ja veeldatud maagaasi terminalide ehitamine näiteks Balti riikides ja Poolas. Need investeeringud tõendavad, et 500 miljoni tarbija ja 480 miljardi kuupmeetri suuruse aastatarbimisega integreeritud turg on jätkuvalt atraktiivne koht investoritele investeerimiseks ja tootjatele gaasi müümiseks. Investeeringutest siiski üksi ei piisa, et tagada energiavarustuse kindluse nõuetekohane tase praegu ja tulevikus. Tarnete tagamiseks peab ELi gaasiturg olema koht, kus turuosalisel saavad olla kindlad, et neid koheldakse õiglaselt läbipaistva ja stabiilse õigusraamistiku alusel. Et jätkuvalt tagada kõrge varustuskindluse normid, millega EL on harjunud, ja hoida nendega seotud kulusid kontrolli all, peavad liikmesriigid siseturgu tõsiselt võtma ning kohaldama õigusraamistikku¹⁴ ja toetama õigeid investeeringuid.

¹² Komisjoni 28. mai 2014. aasta teatis „Euroopa energiajulgeoleku strateegia”, http://ec.europa.eu/energy/doc/20140528_energy_security_communication.pdf.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2004/67/EÜ, ELT L 295/1.

¹⁴ See hõlmab riigiabi ja keskkonnavalatuse eeskirju ja ELi võetud kohustust kaotada järk-järgult fossiilkütuste toetused.

2.3 Konkurentsivõimelised turud tagavad konkurentsivõimelised hinnad ja vähendavad süsteemikulusid

Suurenenud konkurents hulgiturul on oluliselt mõjutanud hindu. Elektrienergia hulgimüügi hinnad on märkimisväärselt langenud – 35 % ja 45 % vahel ajavahemikul 2008–2012¹⁵. Gaasi puhul on hinnad jäänud stabiilseks. Võrkudevahelisi ühendusi kasutatakse tõhusamalt ja parem reguleerimine tagab, et rakendatakse kõige kulutõhusam lahendus, kui otsustatakse, milline elektrijaam peaks teataval ajahetkel elektrit tootma. Peale selle on süsteemikulud integreeritud turul oluliselt väiksemad¹⁶.

Tänu gaasi tarneallikate mitmekesistamisele eelkõige Euroopa lääneosas oli Euroopal ajavahemikus 2007–2010 võimalus importida veeldatud maagaasi madala hinnaga. Mitme pikaajalise lepingu üle peetakse Euroopa tavapäraste tarnijatega osaliselt ja erineval määral uuesti läbirääkimisi, eelkõige piirkondades, kus on alternatiivseid tarnevõimalusi. Need läbirääkimised on omakorda vähendanud naftahinnaga seotuse olulisust gaasitarnelepingutes.

Kuigi veeldatud maagaasi hind tõusis pärast Fukushima õnnetusele järgnenud nõudluse kasvu Aasias, on hinnad Euroopa gaasibörsil püsinud kontrolli all. Kui toimiva gaasibörsi peamised elemendid on seni olnud saadaval vaid Euroopa loodeosas, siis viimased kaks aastat on näidanud positiivseid arengusuundi näiteks Itaalias, Poolas ja Tšehhi Vabariigis. Hästi korraldatud ja läbipaistvad turud, mis tegutsevad kogu Euroopas samade lihtsate ja ühtlustatud eeskirjade alusel, teevad gaasi piiriülese tarnimise ja müümise gaasimüüjatele palju lihtsamaks.

Gaasi- ja elektribörsid mitte ainult ei lihtsusta kauplemist, vaid annavad ka olulist teavet kaubeldava kauba väärtuse kohta. Nii gaasi kui ka elektri puhul näitab hind börsil seda, kus nõudlus on suur ja pakkumine väike ning vastupidi Lühiajalises perspektiivis tagavad hinnasignaalid elektri ja gaasi tarnimise majanduslikult arukal viisil. Selle tulemusena kasutatakse piiriüleseid võrkudevahelisi ühendusi praegu palju tõhusamalt kui varem ning voogusid majanduslikult „vales” suunas praktiliselt enam ei esine¹⁷. Pikemas perspektiivis näitavad hinnasignaalid seda, kuhu tasub taristu täiendamiseks või tootmisvõimsuse suurendamiseks investeerida¹⁸.

Teisisõnu aitavad hinnasignaalid optimeerida olemasoleva taristu kasutamist ja tagada investeringud tuleviku seisukohalt majanduslikult kõige mõttekamatesse projektidesse. See

¹⁵ Komisjoni 29. jaanuari 2014. aasta teatis „Energiahinnad ja -kulud Euroopas”, http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_communication_energy_prices.pdf

¹⁶ Uuring „Benefits of an Integrated European Energy Market”, Booz & Company Amsterdam, lk 21, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/studies/doc/20130902_energy_integration_benefits.pdf

¹⁷ Vt käesolevale teatisele lisatud Euroopa energiaturgude suundumusi ja arenguid käsitleva komisjoni talituste töödokumendi joonis [26], SWD (2014) 310.

¹⁸ Kui investeerimissignaalid laiema hinnatsooni konkreetses piirkonnas (üldjuhul liikmesriik) puuduvad, on selle põhjuseks võrgu ebapiisav tugevus või märk ühe hinnatsooni kahe osa majanduse fundamentaalsest erinevusest. Kui tagatakse võrkude tugevus ja stabiilsus, ei mõjuta tootmise geograafiline asukoht iseenesest varustuskindlust. See on üks elektrienergia siseturu eelistest. Põhivõrguettevõtjad peaksid olema võimelised hankima piiratud ajaks süsteemi tugiteenuseid viisil, mille reguleeriv asutus on heaks kiitnud, ja samal ajal võrku tugevdama. Piirkondlik võimsuse tagamise mehhanism ühes hinnatsoonis moonutaks siiski turu toimimist.

võimaldab meil täna hoida hulgihinnad kontrolli all ja säilitada samal ajal taskukohane energiasüsteem kogu energiasektori moderniseerimise ja CO₂-heite vähendamise protsessis.

Ehkki hinnad hulgiturgudel liiguvad soodsas suunas, ei saa tarbijad sellest otseselt kasu. ELi energia jaemüügiarvete olulise ja kasvava¹⁹ osa moodustavad maksud ja lisatasud. Enamikus Euroopa piirkondades on jaemüügiturud endiselt korraldatud nii, et energiat toodetakse tsentraliseeritult ja suures mahus ning tarnitakse seejärel paljudele üksiktarbijatele. Kuid kõigile järjest enam kättesaadav uus tehnoloogia, nagu nutiarvestid, koduautomaatika ja väiketootmine, annab tarbijale võimaluse ja tingib vajaduse oma energiaarvet kontrolli all hoida, lihtsustades samal ajal taastuvenergia integreerimist jaotusvõrguga ja suurendades selle tõhusust²⁰.

3. TURU INTEGREERIMISEKS ON VAJA ROHKEM VÕRKE NING LÄBIPAISTVAID, LIHTSAID JA RANGEID EESKIRJU

Kuigi on astutud suuri edusamme, on veel palju teha. Selleks et gaasi ja elektrit sujuvalt müüa ja transportida üle riigipiiride, on ühest küljest vaja füüsilisi kaableid ja torujuhtmeid (edaspidi „riistvara”) ja teisest küljest selget ühiselt kohaldatavat reguleerivat raamistikku (edaspidi „tarkvara”). Nii ülekandevõrgud kui ka reguleerivad raamistikud on riikides siiski laienenud, mõistagi riikliku süsteemi optimeerimiseks. Need tuleb nüüd ühendada piirkondlike ja kogu ELi hõlmavate süsteemidega.

3.1 Riistvara: investeringud tulevikuvõrkudesse

Tarkvara ei saa toimida ilma riistvarata ning energiaturud saavad toimida ainult siis, kui nad on hästi ühendatud. Viimastel aastatel on viidud ellu investeringuid, eelkõige ülekandetaristusse ja eriti riikides, kus on olemas stabiilne reguleeriv raamistik²¹. Energiasüsteem, milles liikmesriik püüab elektrienergia ja gaasi tootmisel või impordil olla sõltumatu, ei ole enam mõistlik ega tõhus.

3.1.1 Märkimisväärne edasimine

Tänu kolmanda energiapaketi sätete, sealhulgas eraldamiseeskirjade ja võrkude kümneaastase arengukava koostamist käsitlevate nõuete rangele kohaldamisele, on nüüd olemas investeerimiskliima, mis tagab, et need liinid, mida kõige rohkem vajatakse, ka rajatakse. Kolmas energiapakett on vähendanud ettevõtjate stiimuleid ja võimalusi diskrimineerivalt käituda või takistada olulise taristu ehitamist. Täna on 96 ligikaudu 100 põhivõrguettevõtjast

¹⁹ 2008.–2012. aasta andmed näitavad, et maksud ja lõivud on suurenenud.

²⁰ Vastavalt liikmesriikide arukate arvestisüsteemide kasutuselevõtu kavadele, mille aluseks on direktiivi 2009/72/EÜ I lisa punktis 2 esitatud nõue, et 2020. aastaks peab 72 % kõigist elektritarbijatest olema nutiarvesti. Praegu moodustavad katustele paigaldatud päikesepaneelid kogu installeeritud tootmisvõimsusest Saksamaal 11,5 % ja Itaalias 5 %. Allikad: KEMA (2014) „Integration of Renewable Energy in Europe”, EPIA, pvgrid.eu, komisjon.

²¹ Käesolevale teatisele lisatud TEN-E, EEPRi ja ühishuviprojektide rakendamist käsitlev komisjoni talituste tödodokument SWD (2014) 314 ja energiataristu investeerimisprojekte käsitlev komisjoni talituste tödodokument, SWD (2014) 313.

Euroopas tunnustatud vastavaks ühele kolmandas energiapaketi esitatud eraldamismudelile²². Komisjon jätkab olukorra jälgimist ning jääb ka edaspidi valvsaks, et tagada vastavus ELi konkurentsieeskirjadele.

Strateegilisse energiataristusse on vaja rohkem investeerida ja Euroopa saab toetada olulisi investeeringuid nii rahaliselt kui ka haldusvahenditega. Seepärast tegi komisjon 2014. aasta mais ettepaneku suurendada aastaks 2030 kehtivat vastastikuse ühendamise eesmärki 10 %-lt 15 %-le²³. Praegu on keskmine süsteemidevaheliste ühenduste osa umbes 8 %. Lisaks võttis komisjon 2013. aasta oktoobris vastu ELi esimese loetelu 248 ühishuviprojektist, mis tuleb kiiresti ellu viia, et integreeritud turgu veelgi tugevdada. Kolm neljandikku nendest projektidest peaksid olema ellu viidud 2020. aastaks.

Ühishuviprojektiks liigitatud projekti puhul kohaldatakse tõhusamaid lubade väljaandmise menetlusi. Peale selle võivad need saada Euroopa Liidu rahalist toetust Euroopa ühendamise rahastu raames. Energiataristu tõhustamiseks on eraldatud 5,85 miljardit eurot^{24,25}.

Juba 2010. aasta Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava (EEPR) ja selle rakendamine on näidanud, kuidas poliitiline konsensus ja liidu sihtotstarbeline rahastamine võib olla otsustavaks teguriks esmatähtsate taristuprojektide ehitamise kiirendamisel ning seeläbi toetada mitte üksnes energiaturgusid, vaid ka majandust üldiselt. Kõnealuse programmi tulemusel on rakendatud mitu vastassuunavoogude rajamisega seotud projekti Kesk- ja Ida-Euroopas, näiteks Saksamaa ja Poola vahel, mis on teinud Euroopa gaasisüsteemi võimalike vapustuste suhtes vastupidavamaks.

Lisaks sellele on lõpule viidud mitme puuduva ühenduse rajamine, näiteks elektri kaablid Eesti ja Soome või Ühendkuningriigi ja Iirimaa vahel. Ehitamisel on ka muid olulisi projekte. Näiteks veeldatud maagaasi terminalide ehitamine Poolas ja Leedus, Rootsi ja Leedu vaheline elektrivõrkude ühendamine ning gaasivõrkude ühendamine Ungari-Slovakkia piiril.

3.1.2 Kiiremas korras on vaja täiendavat taristut

Gaasi- ja elektrivõrkude tulevikuks ettevalmistamine nõuab olemasolevate torujuhtmete ja kaablite tugevdamist turupiirkondade sees ja vahel. Gaasivaldkonnas tuleks investeeringud teha esmajoones selleks, et lõpetada Baltimaade eraldatus ning mitmekesistada tarneid paljudes Euroopa kesk- ja idaosa ning kagupiirkonna liikmesriikides.

Kriitilised piirkonnad, kus elektri ülekandevõimsus turupiirkonna sees on piiratud, on Saksamaa ja Balti riikide sisesed ühendused. Endiselt on prioriteediks Pürenee poolsaare,

²² Kõige populaarsem eraldamismudel on omandisuhete täieliku eraldamise mudel. Ülekandesüsteemi sõltumatu halduri mudelit (edaspidi „ITO-mudel”) kohaldab kolmandik gaasi põhivõrguettevõtjatest. Elektri valdkonnas kohaldab seda mudelit ainult kuus põhivõrguettevõtjat. ITO-mudeli tõhusust on hinnatud käesolevale teatisele lisatud komisjoni talituste töödokumendis, SWD (2014) 312.

²³ Vt joonealune märkus 12.

²⁴ Käesolevale teatisele lisatud TEN-E, EEPRI ja ühishuviprojektide rakendamist käsitlev komisjoni talituste töödokument, SWD (2014) 314.

²⁵ Euroopa Regionaalarengu Fondist võib samuti toetada investeeringuid, eelkõige vähem arenenud piirkondades.

Läänemere piirkonna, Iirimaa ja Ühendkuningriigi elektrivõrkude ühendamine ülejäänud Euroopaga. Teine tähtis ülesanne on integreeritud avamere-elektrivõrgu ehitamine Põhjameres piirkonnas, samuti elektriirteede rajamine, mis võimaldab elektrisüsteemi kulutõhusalt integreerida ELi olulist avamere ja maismaa taastuenergiatootmist. Selleks et elektrivõrgud oleksid töökindlad ka tulevikus, tuleb need arukaks muuta. Eelkõige peavad jaotusvõrgu tasandil nutiarvestitesse ja kohalikku tootmist tehtavate investeeringutega kaasnema investeeringud, mis võimaldavad jaotusvõrguettevõtjatel hallata võrku arukamal ja tõhusamal viisil. Nutivõrgud pakuvad ettevõtjatele ainulaadset võimalust arendada tehnilisi lahendusi ja innovaatilisi tooteid võrgu või kodu automatiseerimiseks. Selles on ELi ettevõtjad olnud alati edukad.

Kuna lõviosa võrguinvesteeringutest ei tule avaliku sektori vahenditest, tuleb investeerimiskliimat veelgi parandada. Seega jääb juurdepääs rahastamisele jätkuvalt probleemiks ELi taristu arendamisel. Investeeringud energiataristusse on kapitalimahukad projektid, milleks on vaja stabiilseid ja prognoositavaid reguleerivaid tingimusi. Kuna investorid on endiselt riskikartlikud, võib stabiilse reguleeriva raamistiku puudumine nende kindlustunnet oluliselt vähendada. Käimasolev töö ELi ühiste eeskirjadega gaasiülekandetariifide kehtestamiseks ning riikide reguleerivate asutuste ja komisjoni väljatöötatud praktika kohandatud reguleeriva korra kehtestamisel uute oluliste üksikprojektide (nt Aadria mere gaasijuhe või ElecLink) puhul on sammud õiges suunas, mida on vaja edasi arendada.

Liikmesriigid peavad rakendama üleeuroopalisi energiavõrke käsitleva määruse, et teha kindlaks ja rakendada kõige tähtsamad ühishuviprojektid. Praegused viivitused, näiteks loa saamiseks ühtsete kontaktpunktide määramisel, on vastuvõetamatud. Lisaks uue taristu ehitamisele tuleb tagada, et olemasolevat taristut kasutataks tõhusalt ja varustuskindluse tagamiseks. Sellega seoses on komisjon teadlik, et veeldatud maagaasi terminalide kasutusmäärad on viimastel aastatel ja kuudel langenud, mis avaldab survet ettevõtjatele. Tundub, et väheneb ka gaasihoidlate kasutamine äriotstarbel, vaatamata sellele, et augustis 2014 oli ladustamistase rekordiliselt kõrge. Ebakindlus turul tähendab maagaasi veeldusjaamade ja hoidlate käitajatele kindlasti suuremaid äririske. On vaja hinnata selle võimalikku mõju tarnekindlusele pikas perspektiivis.

3.2 Tarkvara: on vaja läbipaistvaid, lihtsaid ja rangeid eeskirju

Gaasi ja elektri hulgimüügiturud on kasvanud suuremaks kui riiklikud turud ning energiaettevõtete tegevus ulatub väljapoole nende koduturgu. Seda silmas pidades ei tohiks turu integratsiooni takistada üksnes riikliku reguleerimise ega regulatiivse järelevalvega. Siseriiklike õiguskordade erinevus ning õigusraamistiku sage muutmine mõnes liikmesriigis on tekitanud tarbetuid haldus- ja tehingukulusid, mistõttu ei ole suudetud luua kindlat alust vajalike investeeringute jaoks.

Kolmanda energiapaketi on ette nähtud ühtlustatud õigusraamistiku välja töötamine Euroopa tasandil. Tänu Euroopa tasandil koostööle riiklike ametiasutuste, reguleerivate asutuste (Energeetikasektori Reguleerivate Asutuste Koostööamet (edaspidi „ACER”)

raames) ja võrguettevõtjate (ühinenud Euroopa maagaasi ja elektri ülekandesüsteemi haldurite võrgustikes (edaspidi „ENTSO”) vahel on see hakanud võtma kindlat kuju.

Need siduvad Euroopa eeskirjad ehk võrgueeskirjad töötatakse välja ja võetakse vastu ning neid rakendatakse üha enam gaasi ja elektri hulgimüügituru igapäevase praktilise toimimise käigus. Nende mõju ei pruugi olla nii vahetult tuntav kui uute võrkudevaheliste ühenduste puhul, kuid nad on esmatähtsad selleks, et soodustada gaasi ja elektriga piiriülest kauplemist. Elektri- ja gaasisektoris ning piirkondade vahel on areng siiski erinev ja esile on kerkinud uusi probleeme.

3.2.1 Praeguseks saavutatud edu ja lahendamist vajavad probleemid

Turu toimima hakkamiseks tuleb kõigepealt tagada, et kõik turuosalised saavad kasutada olemasolevat gaasi- ja elektritaristut mittediskrimineerival viisil ja õiglase hinnaga. Prioriteediks on seega seatud võimsuse jaotamine ja võrkude ülekoormuse juhtimine ja eelkõige võrkude ühendamine. Eeskujuks on olnud katseprojektid ja varajane rakendamine piirkondlikul tasandil.

Sellise piirkondliku koostöö parim näide on 14 liikmesriigi²⁶ võrguettevõtjate ja elektrikõrvaldajate veebruaris 2014 kehtestatud järgmise päeva võimsuse jaotamise mehhanism, millega hallatakse piiriüleseid elektrivoogusid optimaalsel viisil, vähendades hinnaerinevusi Balti riikidest Pürenee poolsaareni²⁷. Alates 2014. aasta maist on ka Euroopa edelaosa, st Hispaania ja Portugal, Euroopa loodeosaga ühendatud. Ungari, Slovakkia ja Tšehhi Vabariik on esimese sammuna samuti oma turud ühendanud, et see edaspidi ühendada suurema turuga läänes. Turu selline ülesehitus, mis kajastaks paremini tegelikke füüsilisi kitsaskohti, parandaks veelgi investeerimissignaale ja tegevuse tõhusust. Gaasi valdkonnas on näiteks sarnase mõjuga saavutus PRISMA-platvormi asutamine 2013. aastal, mille raames toimub 70 % Euroopa gaasi ülekande eest vastutava 28 ülekandevõrgu halduri süsteemidevahelise ühenduse ülekandevõimsuse enampakkumine läbipaistval ja ühtsel viisil²⁸.

Eeskirjad on praeguseks vormistatud esimestes õiguslikult siduvates gaasivõrgueeskirjades. Elektrivaldkonnas on esimesed eeskirjad kavas vastu võtta käesoleva aasta lõpupoole. Järgmisena tuleb keskenduda lühiajalise kauplemise hõlbustamisele ja kõrvalteenuste turgude väljatöötamisele, et võimaldada osalemist uutele tulijatele, sealhulgas taastuvenergia tootjatele. Kuna peame tuule- ja päikeseenergia integreerimisega muutma oma energiasüsteemid paindlikumaks, on oluline välja töötada lühiajalised turud, mis võimaldavad ostjatel ja müüjatel kohandada päeva jooksul pidevalt reaalajas gaasi ja elektri ostmist, osta lühikese etteteatamisajaga või müüa kavandamata ülejääki. Sellega seose tuleb arvesse võtta põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate vahelise vastasmõju muutumist, mis on tingitud võrkude arukamaks muutumisest. Piiriülesed tasakaalustamisturud on samuti olulised, et

²⁶ Belgia, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Austria, Ühendkuningriik, Läti, Leedu, Luksemburg, Madalmaad, Poola ja Rootsi. Norra on ELi mittekuuluva riigina samuti liitunud.

²⁷ Komisjoni 4. veebruari 2014. aasta pressiteade „Progress towards the Internal Energy Market 2014: Pilot project for EU wide electricity trade starts today”, http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-14-0204_en.htm

²⁸ Võimsuse jaotamist käsitleva gaasivõrgu eeskirja varajase rakendamise näiteks on ka Poola gaasisüsteemi enampakkumisplatvorm ja Ungari-Rumeenia piirkondlik kauplemisplatvorm.

tasakaalustavaid ressursse saaks riikide vahel tõhusalt jaotada, mis suurendaks varustuskindlust ja vähendaks süsteemi tasakaalustamise kulusid. Gaasivaldkonnas on vastu võetud siduvad võrgueeskirjad, millega ühtlustatakse ELi tasandil erinevate osapoolte kohustusi ja õigusi ning võimaldatakse kauplemist nn tasakaalustamisturgudel. Elektrivaldkonnas on koostamisel esimene miinimumeeskirjade kogum eri riikide tasakaalustamiskorra ühtlustamiseks.

Gaasi- ja elektrivõrkude käitamiseeskirju on täiustatud. Selleks on ühtlustatud põhivõrguettevõtjate eeskirju üksteisega suhtlemiseks nii tavaolukorras kui ka süsteemi probleemide ja hädaolukorra puhul. Eesmärk on lihtsustada korda ja muuta see rangemaks. Süsteemi toimimine tähendab tarbijatele suuremat turvalisust ja kindlustunnet investoritele. Oluline, kuid sageli alahinnatud probleem ELi kodanikele ja ettevõtjatele ohutu ja turvalise gaasikasutuse tagamisel pikas perspektiivis on seotud asjaoluga, et gaasi omadused muutuvad uute tarnijate ja muutlike gaasivoogude tõttu. Liikmesriigid peaksid jätkuvalt gaasi kvaliteedi muutumist hoolikalt hindama ja sellekohast teavet vahetama.

Lisaks on oluliselt ja mitmel viisil paranenud läbipaistvus. Regulaatiivset järelevalvet turu terviklikkuse tagamiseks ja turu kuritarvitamise vältimiseks on tõhustatud tänu 2011. aasta energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse määruses (REMIT) sätestatud eeskirjade kohaldamisele²⁹. ENTSO-E loob 2015. aasta alguseks keskse ja läbipaistva teabeplatvormi elektriturgusid käsitlevate andmete avaldamiseks³⁰. Turuosalised ja investorid vajavad neid andmeid oma lühiajalise kauplemise ja pikaajaliste investeringutega seotud otsuste tegemisel. On äärmiselt tähtis, et reguleerivad asutused ja ACER jälgivad hoolikalt kauplemist, sest tarbijad ja poliitikakujundajad peavad olema kindlad, et hindadega ei manipuleerita kellegi kasuks, kuid samal ajal tarbijate kahjuks. Ühendkuningriigis on heaks näiteks energeetikasektorit reguleeriva asutuse Ofgem algatatud uurimine³¹. On oluline, et ACERi ja riikide reguleerivate asutuste käsutuses on vajalikud ressursid selliste uute ülesannete tõhusaks täitmiseks tihedas koostöös finantsturgude järelevalveasutuste ja konkurentsiametitega.

3.2.2 Vaja on vastu võtta täiendavad võrgueeskirjad ja neid paremini rakendada

Tuleb jätkata ja laiendada tööd, et tagada raamistik gaasijuhtmete ja elektrivõrkude võimsuse tõhusaks kasutamiseks ja suurendamiseks.

Võrgutariifid on tundlik teema nii gaasi kui ka elektri puhul. Tariifid peaksid olema läbipaistvad ja tuginema ühistele Euroopa eeskirjadele. Nii saavad võrgu kasutajad olla kindlad, et nad maksavad õiglast tasu, olenemata sellest, millises riigis nad tegutsevad. Tariifidel on ka oluline mõju piiriülesele jaotamisele tootjate/tarnijate ja tarbijate vahel. Energia siseturg ei ole täielik, kui see on üksnes riiklik küsimus ning piiriülest mõju ei ole võeta täiel määral arvesse. Asjakohaste võrgueeskirjade väljatöötamine on praegu algetapis, kuid see tuleb lõpule viia ja eeskirjad vastu võtta järgmise kahe aasta jooksul.

²⁹ Määrus (EL) nr 1227/2011, energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (ELT L 326/1).

³⁰ Nagu on määratletud komisjoni määruses (EL) nr 543/2013.

³¹ Ofgemi 27. märtsi 2014. aasta pressiteade.

Pärast seda, kui sidusrühmad ja poliitikakujundajad jõuavad kõige kiiremini vajaminevate turueeskirjade suhtes kokkuleppele, tuleb keskenduda nende rakendamisele ja rangele kohaldamisele praktikas. See nõuab eelkõige kõikide osalejate täielikku koostööd. ENTSOd peaksid aktiivselt täitma neile kolmanda energiapaketi pandud ülesannet teostada järelevalvet võrgueeskirjade rakendamise üle. Siiani ei ole nad üles näidanud kuigi suurt soovi seda ülesannet täita. ACERil soovitatakse samuti panna rõhku rakendamise järelevalvele, mida ta on juba alustanud 2014. aasta märtsis avaldatud gaasi ülekoormuse juhtimise aruande ja iga-aastaste turuseirearuannete koostamisega.

3.2.3 Nutivõrgud peavad olema kasulikud nii energiasüsteemi kui ka kodumajapidamiste ja VKEdes jaoks

Selleks, et uut tehnoloogiat maksimaalselt ära kasutada, tuleb kõrvaldada tõkked hulgi- ja jaemüügiturgude vahel. Et kõik tarbijad, sealhulgas kodumajapidamised ja VKEd, saaksid kohandada tarbimist ja tootmist vastavalt hulgimüügituru hinnasignaalidele, peavad nad olema võimelised pakkuma turule paindlikkust, otseselt või kaudselt, kuid olles oma valikutes alati vabad³². Rootsis on see juba reaalsus ning tarbijad sõlmivad üha sagedamini dünaamilise hinnaga elektrilepinguid³³.

Jaotussüsteemi käitamisega hakkab tulevikus kaasnema probleeme, millega varem seisis silmitsi üksnes põhivõrguettevõtjad. See tähendab, et jaotusvõrguettevõtjad peavad investeerima targalt ja mitte üksnes kaablitesse, ning vähendama kohaliku võrgu piiranguid selliste turgude kaudu, kus paindlikkusega kaubeldakse läbipaistval viisil ja võrdsete võimalustega kõigile, kes seda paindlikkust pakuvad. See tähendab ka seda, et jaotusvõrguettevõtjatele tuleks tariifide reguleerimisega³⁴ pakkuda piisavaid stiimuleid.

Nutivõrkudes suureneb andmeliiklus märgatavalt. Tarbijal on juba praegu seaduslik õigus otsustada, kellel on juurdepääs tema mõõteandmetele,³⁵ kuid riigi reguleeriv asutus või liikmesriik peab määratlema selged andmehaldusprotsessid, et tagada eraelu puutumatuse, turvalisuse ja mittediskrimineeriv juurdepääs. Nutiarvestid annavad üksikasjalikke ja tõendatud tarbimisandmeid, mille põhjal esitatakse arve lõpptarbijale. Jaotusvõrguettevõtjal ei ole vaja hoone, nutiseadme või elektriauto reaalajas tarbimisandmeid tõendada: innovaatiliste energiateenuste konkurentsivõimelise turu loomiseks peaks tarbija või muu osapool tarbija nõusolekul neile vahetult juurde pääsma³⁶.

Erinevad katseprojektid annavad erineva pildi tarbija huvist innovaatiliste teenuste vastu ning päikesepaneelide või -patareide hinnalangust on raske prognoosida, kuid on selge, et

³² Energiatõhususe direktiivi artikli 15 lõike 8 kohaselt peab nõudlusreageeringu teenuste pakkujatel olema juurdepääs organiseeritud turgudele tarnijatega võrdsetel tingimustel.

³³ Vastavalt Rootsi reguleeriva asutuse andmetele on muutuva hinnaga lepingute arv suurenenud 4 %-lt 38 %-le aastatel 2004–2014. Allikas: EI, 17. aprill 2014.

³⁴ Nagu on määratletud direktiivi 2009/72/EÜ artikli 37 lõikes 8.

³⁵ Nagu on määratletud direktiivi 2009/72/EÜ I lisa punkti 1 alapunktis h.

³⁶ Alternatiivkütuste infrastruktuuri kasutuselevõttu käsitleva direktiivi 2014/94/EL artikli 4 lõike 12 kohaselt peab tarbijal olema võimalus sõlmida elektriauto jaoks eraldi elektrileping. See võimaldab uusi ärimudeleid: müüa autosid koos „elektriliitumisega”. Kui see on võimalik autode puhul, on see võimalik ka kõigi muude kodus kasutatavate seadmete puhul.

taastuenergia integreerimine ja energiatõhususele keskendumine muudab viisi, kuidas elektrit toodetakse, edastatakse ja tarbitakse. Reguleeriv raamistik peab neid muutusi hõlmama ning tagama, et tarbijal oleks kontroll oma energiaarvete üle viisil, mis suurendab kogu süsteemi energiatõhusust.

4. PIIRKONDLIKUL INTEGRATSIOONIL PÕHINEV RAKENDAMINE JA PÕHJALIKUM INTEGRERIMINE

Pärast seda kui Euroopa riigipead ja valitsusjuhid jõudsid 2014. aastal kokkuleppele, kui oluline on kujundada välja energia siseturg, avaldas komisjon energia siseturu väljakujundamise tegevuskava, mis sisaldab 22 konkreetset meetet, mis on seotud kehtivate õigusaktide täitmise tagamise, jaeturu toimimise ja energiasüsteemide üleminekuga³⁷.

4.1 Täitmise tagamine ja üldsuse hästi läbi mõeldud sekkumine

Seoses täitmise tagamisega on alates 2011. aastast komisjoni algatatud rikkumismenetlused kolmanda energiapaketi direktiivide puuduliku ülevõtmise eest kandnud vilja ning kannustanud liikmesriike kehtestama siseriiklike õigusakte direktiivide täielikuks ülevõtmiseks³⁸. Nüüd pöörab komisjon tähelepanu vastavuskontrollidele, et selgitada välja, kas liikmesriigid on teatatud meetmetega kolmanda energiapaketi nõuetekohaselt üle võtnud.

Edusamme on tehtud ka siseturгу kahjustavate koordineerimata ja vastupidise mõjuga siseriiklike meetmete vähendamisel. Eelmainitud teatises riikliku sekkumise kohta ning energeetika- ja keskkonnaalastes riigiabi suunistes andis komisjon liikmesriikidele juhiseid, kuidas tagada, et nende sekkumised oleksid vajalikud ja proportsionaalsed, ning rõhutas, et neil on keskne roll ühtse turu kordamineku tagamisel ja nad ei peaks seda tahtlikult või tahtmatult kahjustama. Kui sekkumisel on põhjus, näiteks taastuenergia edendamine, peaks sekkumise eesmärk olema hõlbustada turu integratsiooni.

Liikmesriigid, kellel juba on võimsuse tagamise mehhanismid (nt Kreeka ja Iirimaa) hakkavad neid nüüd muutma, et viia need kooskõlla komisjoni antud juhistega. Koostöö komisjoni, liikmesriikide valitsuste, reguleerivate asutuste ja põhivõrguettevõtjate vahel on selles keerulises küsimuses jätkuvalt oluline, eelkõige selle hindamisel, kuidas integreeritud lähenemisviisist kõige paremini kasu saada. Praegu on mitmel liikmesriigil, sealhulgas Prantsusmaal ja Itaalia, kavas rakendada võimsuse tagamise mehhanisme, samas kui teised riigid, nagu Saksamaa, kaaluvad aktiivselt tagavaramehhanismide väljatöötamist. Kui hästikavandatud meetmed võivad pakkuda proportsionaalseid ja tõhusaid lahendusi piisava tootmise tagamiseks, siis halvasti kavandatud kavad suurendavad tarbetult tarbija elektriarvet ja kahjustavad investeeringuid energiatõhususse ja uutesse võrkudevahelistesse ühendustesse ning mõjutavad heite vähendamise poliitikat.

³⁷ See oli osa energia siseturгу käsitlevast 2012. aasta novembri teatisest. Neist üheksa meetet olid suunatud jaemüügituru toimima panemisele eri liikmesriikides.

³⁸ 2014. aasta 22. septembri seisuga on osalist ülevõtmist käsitlevad rikkumismenetlused pooleli veel ainult kahe liikmesriigi puhul, kellest üks võttis hiljuti vastu täiendavad õigusaktid, mis on komisjonis hindamisel.

Komisjon on oma juhenddokumentides rõhutanud, kui tähtis on analüüsida põhjalikult ja objektiivselt kõiki tarnekindlusega seotud probleemide võimalikke põhjuseid ja lahendusi. Sellega seoses on piirkondlik koostöö äärmiselt oluline, et ei unustataks võimalikke piiriüleseid lahendusi, mis võivad olla tõhusamad ja vähem kulukad. Komisjon märgib, et naabruses asuvate liikmesriikide, nagu Prantsusmaa ja Hispaania, Ühendkuningriigi ja Iirimaa, Belgia ja Madalmaade või Balti riikide energiaallikate jaotus sageli täiendab üksteist, kuna ühes riigis on tootmisvõimsus liiga suur ja teises võib olla liiga väike. Selliste turgude parem integreerimine ning ühiste lahenduste leidmine võib olla odavam ja tuua kõigile kasu. Selliste lahenduste elluviimiseks on vaja aga asjaomaste riikide poliitilist tahet.

Komisjoni miinimumnõue on, et võimsuse tagamise mehhanismid oleksid avatud piiritagusele võimsusele, mis võib aidata täita tarnekindluse norme asjaomases liikmesriigis. Teine nõue on, et võimsuse tagamise mehhanismidega tuleb edendada ja tunnustada nõudluse poole lahendusi sama palju kui tootmislahendusi. Tootmise ja nõudluse paindlikkust tuleb soodustada nii, et võimsuse tagamise mehhanismid täiendaksid sellega seoses stiimuleid, mis tulenevad muutuvatest elektrihindadest järgmise päeva, päevasisesel ja tasakaalustaval turul.

Komisjonil on kavas teha üksikasjalikud uuringud Euroopa tootmise ja süsteemi piisavuse hindamiseks. Need aitavad kindlaks teha piisavuse standardid, mis on asjakohased tõhusalt toimival energia siseturul. Selle tööga hakkavad tegelema ENTSO-E, ACER ja liikmesriikide ametiasutused, sh elektrivaldkonna koordineerimise rühma kaudu. Nende uuringute tulemused annavad objektiivse aluse komisjoni edaspidiseks tööks.

Samuti on juba märke sellest, et parem koostöö ja andmevahetus üksi ei pruugi olla piisav, et lahendada piirkondlikke ülekoormusi või vastata suurematele süsteemihäiretele reaalselt. Põhivõrguettevõtjate vabatahtlikud algatused piirkondlike probleemide lahendamiseks annavad väärtuslikku teavet selle kohta, kui tõhusad on piirkondlikud juhtimiskeskused, kellel on konkreetsetes jooksvates küsimustes selgelt määratletud otsustusõigus.

4.2 On vaja piirkondlikku lähenemisviisi

ACER ja ENTSD on aidanud oluliselt kaasa toimiva energia siseturu loomisele. Komisjon hindas hiljuti ACERi toimimise esimesi aastaid ja jõudis järeldusele, et amet on muutunud usaldusväärseks ja lugupeetud institutsiooniks, kes mängib olulist rolli ELi õigusloome valdkonnas ning keskendub õigetele prioriteetidele³⁹. Kuid ACER ja ENTSD peavad omavahelist koostööd süvendama, kui turud veelgi integreeruvad ja regulatiivsed küsimused on sagedamini piiriülese iseloomuga. Institutsiooniline raamistik peab olema sobiv, et tegeleda tulemuslikult esilekerkivate praktiliste õigusloome küsimustega.

ACERi ja ENTSDe tõhus toimimine eeldab selle liikmete aktiivset osalemist. Enamik riiklike reguleerivaid asutusi osalevad ACERi töörühmade töös ja juhivad neid. Komisjon on mures selle pärast, et mitmes liikmesriigis vähendatakse reguleerivate asutuste personali ja kärbitakse eelarvet, vaatamata sellele, et neile pandud ülesannete hulk on viimastel aastatel suurenenud. Kuigi eelarvepoliitika soovitude rakendamist stabiilsuse ja kasvu pakti kohaselt

³⁹ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/acer/doc/20140122_acer_com_evaluation.pdf

ei tohi ohtu seada, näib mõnede riikide reguleerivatel asutustel olevat struktuurne vahendite nappus⁴⁰. Samuti on muret tekitav, et teatavates riikides ei ole reguleerivad asutused ikka veel täielikult sõltumatud ega pädevuse jaotus paigas.

Piirkondlik lähenemisviis on olnud ja on ka tulevikus määrava tähtsusega Euroopa energiaturu integreerimiseks. See annab kohe tulemusi ja võib soodustada piiriülest elektrikaubandust, suurendada varustuskindlust ja lihtsustada taastuvenergia integreerimist. Sageli võib koostöö väiksemas rühmas kui kogu EL toimuda kiiremini ja asjaomases piirkonnas konkreetseid probleeme paremini lahendada⁴¹.

Piirkondlikud algatused annavad tugeva aluse energia siseturu loomiseks vahetult nähtavate konkreetsete tulemuste kaudu. Näiteks võidakse laiendada piiriülest taristuvõrgustikku, nagu Põhjamere piirkonna riikide tuuleenergiavõrgu algatuse puhul, mille eesmärk on arendada Põhjamere välja omavahel ühendatud kõrgepinge ülekandevõrk, mis ühendab paremini turgusid ja lihtsustab avamere tuuleparkide integreerimist turvalisel viisil. Teine näide on Läänemere energiaturu ühendamise tegevuskava (BEMIP), mille eesmärk on lõpetada Läänemere piirkonna isoleeritus ning integreerida piirkond täielikult ELi energiaturgudega, suurendades nii gaasi varustuskindlust. Koostöö Kesk- ja Kagu-Euroopas on samuti oluline, et luua rohkem võimalusi gaasi tarnimiseks piirkonda ja vähendada sõltuvust ühest tarneallikast. Koostöös Kreeka, Itaalia ja Albaania vahel, mida toetab komisjon, on näiteks õnnestunud luua asjakohane õigusraamistik Aadria mere gaasijuhtme jaoks, mis võimaldab tarnida ELi turule gaasi täiendavatest Kaspia mere piirkonna allikatest.

Piirkondlikest algatustest on olnud palju kasu ka võrgueeskirjade (varajasel) rakendamisel. Seda tõendavad punktis 3.2.1 toodud näited elektrivaldkonnas turgude ühendamise algatusest ja gaasivaldkonnas PRISMA enampakkumisplatvormist võimsustega kauplemiseks. Turu integreerumine piirkondlikult algatatud konkreetsete projektide kaudu edeneb seega põhjast lõunasse ja läänest itta.

Piirkondlik turuintegratsioon peaks jätkuma, kuna see on otsustav tegur ühtse energiaturu väljakujundamisel kogu ELis⁴². Seepärast tuleks suurt tähelepanu pöörata erinevate piirkondlike protsesside koordineerimisele, et tagada lõplik lähenemine ja integratsioon.

4.3 Jõupingutuste kiirendamine

Nagu on öeldud käesoleva teatise punktis 3, on turgu reguleeriva raamistiku loomisel astutud olulisi samme, kuid jõupingutusi tuleb kiirendada eelkõige selleks, et viia lõpule elektrienergia võrgueeskirjade väljatöötamine ja kontrollida nende õigeaegset ja nõuetekohast rakendamist kogu ELis.

⁴⁰ Vt käesolevale teatisele lisatud riikide aruanded.

⁴¹ Piirkondlik integratsioon on seni olnud edukas. Põhjamaad on elektrisektoris eeskujuks turgude varajase integreerimisega NordPooli. Samuti on viiepoolne foorum läänes algatanud murrangulisi integratsiooniprojekte nii elektri- kui ka gaasisektoris.

⁴² EL edendab piirkondlikku integratsiooni energiavaldkonnas ka makropiirkondlike strateegiate ja Euroopa territoriaalse koostöö raames.

EL on jõudsalt liikunud energia siseturu väljakujundamise suunas, nagu seda kolmanda energiapaketi vastuvõtmise ajal kavandati: suurem osa 2012. aasta tegevuskavast on ellu viidud või kavakohaselt rakendamisel. Kindlasti ei saa me aga loorberitele puhkama jääda. Isegi siis, kui kõik eeskirjad on kehtestatud, peavad riikide ja ELi ametiasutused jätkama tööd eeskirjade täitmise ning kõigi asjaosaliste jaoks võrdsete võimaluste tagamiseks. Jaotusvõrgu suhtes kohaldatavaid eeskirju, eriti kolmandat energiapaketti ja energiatõhususe direktiivi on vaja ühtselt ja korrektselt kohaldada ning võtta arvesse tehnoloogia arengut, et üha arukamad võrgud tooks kasu tarbijatele ja energiasüsteemile tervikuna.

Komisjon on seisukohal, et lisaks 2012. aasta tegevuskavale tuleks täiendava kasu saamiseks energia siseturu integreerimist veelgi süvendada. Komisjoni ettepanekus uue kliima- ja energiapoliitika raamistiku kohta aastani 2030 ning Euroopa energiajulgeoleku strateegias tehakse selgeks, et energiaturgude edasine integreerimine on eelduseks on meie keskmise pikkusega ja pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks.